

ÖMER SEYFETTİN'İN KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ ÖYKÜLERİNDE “BİZ” VE “ÖTEKİ”NİN ANLATISI

*Merve Esra ÖZGÜRBÜZ**

Geliş Tarihi: 05.10.2020

Kabul Tarihi: 19.10.2020

Atf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: Özel Sayı

Sayfa: 159-176

Yıl: 2020

Dönem: Ekim

Özet

Biz ile öteki ayrımını belirginleştiren edebi eserlerin propaganda amaçlı kullanımı özellikle savaş gibi milli seferberlik hallerinde artmaktadır. Edebiyatın söz konusu işlevi kitlelerin birliğini sağlayıp sürdürerek grup bilincinin oluşmasını, ulus devletin hayal edilmesini ve seferberlik hallerinin başarıya ulaşmasını mümkün kılar. Milli Mücadele döneminde üretilen edebi eserlerde de benzer yaklaşım söz konusudur. Kurtuluş Savaşı devam ederken öyküler kaleme alan Ömer Seyfettin, milletin tarihine milliyetçi şekilde yaklaşım toplumu milli iradeye ikna etmek isteyerek vatanın bütünlüğünü tehdit eden düşmanları görünür kılmaya yönelik bir entelektüel hareket içindedir. Dönemin edebi metinlerinde işgal ve isyanlar sebebiyle imparatorluk merkezli bakış açısı etkisini yitirir; tam anlamıyla ulus devlet temelli bakış açısı hâkim olur. Bir tezin savunuculuğunu üstlenen öyküleriyle Ömer Seyfettin, yaşananların Türk ve dünya kamuoyuna duyurulması için ikili karşıtlıklar oluşturur, mutlak ayrımlarla karakterleri ve olayları kurgular, metinlerin inandırıcılığının artması için gerçek olay, kişi ve kurumlara göndermeler yapar, anlatılanların gerçek hayatta yaşandığına dair notlar ekler. Böylece Kurtuluş Savaşı döneminin atmosferi Ömer Seyfettin öyküleri aracılığıyla görünür kılınır.

Anahtar sözcükler: Ömer Seyfettin, Milliyetçilik, Öteki, Kurtuluş Savaşı, Öykü.

* Arş. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, mervesrapolat@gmail.com / ORCID: 0000-0002-0616-5071

THE STORY OF "US" AND "OTHER" IN THE SHORT STORIES OF OMER SEYFETTIN WRITTEN DURING THE INDEPENDENCE WAR

*Merve Esra ÖZGÜRBÜZ**

First Received: 05.10.2020

Accepted: 19.10.2020

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal of
Culture-Art-Architecture

Issue: Special Issue

Pages: 159-176

Year: 2020

Session: October

Abstract

The use of literary works, which make the distinction between us and the other clear, for propaganda purposes is increasing, especially in situations of national mobilization such as war. This function of literature enables the formation of group consciousness, the imagination of the nation state and the success of mobilization by establishing and maintaining the unity of the masses. The same approach is used in literary works written during the National Struggle. Omer Seyfettin, who wrote stories while the War of Independence was going on, is in an intellectual movement that approaches the history of the nation in a nationalist way and tries to convince the society of the national will, making the enemies that threaten the integrity of the country visible. In the literary texts of the period, the imperial perspective loses its influence due to occupation and rebellions; a fully nation-state-based perspective prevails. Omer Seyfettin, with his stories advocating a thesis, creates binary oppositions to announce what happened to the Turkish and world public opinion, fictionalizes the characters and events with absolute distinctions, makes references to real events, people and institutions to increase the credibility of the texts, adds notes about what happened in real life. Thus, the atmosphere of the Independence War period is revealed through Omer Seyfettin's short stories.

Keywords: Omer Seyfettin, Nationalism, Other, Independence War, Short Story.

* Research Assistant, Karadeniz Technical University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature, Trabzon, mervesrapolat@gmail.com / ORCID: 0000-0002-0616-5071

Giriş

İnsanları ulus devlet inşası altında ortak paydada buluşturmanın ilk aşaması dil birliğinin sağlanmasıdır. Hayata farklı perspektiflerden bakan kişilerin dahi "millet" oluşumunun içinde yer alabilmek için dil konusunda ortak paylaşımlara sahip olması gerekmektedir. Diğer deyişle "millet" kavramının tanımlanmasında dil öncelik arz etmektedir. Dolayısıyla ana malzemesi dil olan edebiyat bu sürecin önde gelen unsurlarından biri kabul edilebilir. Hedeflenen millet hayalini gerçekleştirebilmek ve dil aracılığıyla milli ajitasyon yapabilmek için gereken desteği edebiyatı propaganda amaçlı kullanarak sağlamak mümkündür (Hroch 2011: 65). Dilin propagandif kullanımıyla ortaya çıkan tek tip ve homojen kitle (Hobsbawn 2010: 116) "millet" oluşumunun tezahürüdür.

Sanat ve özellikle edebiyat düzeyinde şekillenen milli özlemler, şimdi ile geçmişin yanlı ya da yeniden yorumlanmasına sebep olarak çeşitli milletlerin kalıp imgeleri oluşturulur (Beller 2007: 11). Diğerleri karşısında "güçlü millet" idealini yaratan milli edebiyat (Bhabha 2003: 1), ulus devleti oluşturacak "millet" unsurunun kimlerden oluşacağı ve oluşumun hangi araçlarla inşa edileceği meselelerini dil aracılığıyla gündeme getirir. "Esasen bir söylem biçimi, siyasi topluluğu sonlu, egemen ve sınıflar ötesi olarak hayal eden milliyetçilik" (Anderson 2011: 151) aynı zamanda bir anlatı türüdür. Toplumsal tahayyülün önünü açan milli edebiyat, halkın anlayabileceği sade dilin de yardımıyla kolektif bellek ile kimliğin yaratılmasını mümkün kılarak millet inşasına katkı sağlar.

Birinci Dünya Savaşı'nda aktif şekilde yer alan ulus devletlerin edebiyatlarında istisnasız olarak geçmişin deformasyonu, yorumlanması ve milliyetçi elit tarafından değiştirilmesi söz konusudur (Çaylak, Çelik 2008: 67, 74). Siyasi meşruiyet için zihniyet, üslup ve tarz bakımından tarihi araçsallaştıran edebi metinler, savaşın kaybedilip kazanılmasında etkilidir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin bu savaştan mağlup çıkmasının sebepleri arasında halkın okuryazarlık seviyesinin düşük olması, dolayısıyla edebiyatın işlevsel bir propaganda aracı olarak kullanılamaması yer almaktadır. Bir savaş aracına dönüştürülen edebiyatın Osmanlı Devleti tarafından yeterince kullanılamaması Ömer Seyfettin'in ehemmiyet verdiği konular arasındadır:

"Geçenlerde Tanin, harp edebiyatı hakkında ufak, lakin çok mühim bir makale neşretti. Almanlarla Fransızların, memleketlerindeki fedakârlık, kahramanlık hislerini uyandırmak, gergin sınırlarını daima müteyakkız bulundurmak için boyuna neşrettikleri bitmez tükenmez eserleri İsviçre kitapçılarının

camekânlarında adeta istila orduları şeklinde gören muharrir, pek tabii ve haklı bir infial ile bizim neye böyle eserler vücuda getirmediğimizi soruyor ve bütün mütefekkirleri, muharrirleri, şairleri bundan mesul tutuyor. Çok doğru bir infial, pek meydanda bir mesuliyet! Karşımızda Avrupa'nın bütün muharip milletlerini, yalnız harp sahnelerinde değil, fikir ve sanat vadilerinde de gergin bir faaliyette görüyoruz. Silah altındaki ordu, karınca yollarına benzeyen siperlerde, yüksek karlı dağlarda çarpışırken, cephe gerisinde maddi, manevi ne kadar kuvvet varsa, hepsini toplanmış, muayyen bir hedefe doğru ilerlemekte görüyoruz. Şair manzumeleriyle, romancı hikâyeleriyle, temaşa muharrirleri piyesleriyle, ressam fırçasıyla, bestekâr nağmeleriyle milletin heyecanını duyuyor, duyuruyor, elemli kalplere teselli, yorgunlara ümit ve kuvvet, ümitsizlere aşk ve heyecan veriyor... Hayatın hiçbir hadisesi yok ki, dostlarımız ve düşmanlarımız ondan kendileri için manevi bir gıda çıkarmasınlar, milletin heyecanını yükseltmek, kahramanlık ve fedakârlık hislerini en son derecesine çıkartmak için ondan istifade etmesinler!”(Ömer Seyfettin'den akt. Alangu 2010: 305).

Siyasallaşma düzeyi ideolojik telkinlerle artan edebiyat, kamusal alanın yönlendirici mekanizmalarından birine dönüşerek halk kitlelerini kalıplara sokar. Sadece askeri gücü değil aynı zamanda sürece yardım eden edebiyat gibi bütün unsurları kapsayan milli seferberlik hallerinde asker cephede savaşırken benzer bir mücadeleyi ürettikleri edebi eserler aracılığıyla yazarlar vermektedir. Milli ajitasyon yapma ve milli kimlik oluşturma amacıyla kaleme alınan eserler, savaşan taraflarla ilgili gerçekleri görünür kıldığı gibi nesnel olmayan aktarımlara da sebep olabilir. Zira “biz” ve “öteki” söylemini yaratmak için yanlı bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Paul Fussell'a göre özellikle seferberlik hallerinde kullanılan edebi dil yaşanan, yaşanmakta olan ve yaşanacak olumsuz şeyleri biz grubu için yok sayarak düşman kabul edilen ötekine atfeder, olayları çarpıtıp edilgen çatı ile klişe durum ve karakterler kullanır, militarist eserler üretir (Köroğlu 2004: 45-51). Söz konusu edebi üretim, yazarlara maddi bakımdan destek olup onları teşvik eden devlet aracılığıyla kurumsal bir görünüm de sergilemektedir. Yazarlardan milli birliği güçlendirecek eserler talep eden devlet, bu eserlere yüksek ücretler öder; yazarlar için özel geziler düzenleyerek yaşananların tanıklarla desteklenmesini sağlar ve inandırıcılığı artırır:

“Yazarlar hükümetin düzenlediği cephe gezilerine katılır ve orada gördüklerinden yola çıkarak raporlar, öykü ve romanlar üretirler. Doğal olarak

bu geziler onlara ancak görmelerine izin verildiği kadarını gösterir. Yazarlar cephenin zorluklarından, savaş sonrasının kırgın ve eleştirel edebiyatına konu alacak insanlık dışı kıyım ve dayanılmaz siper koşullarından uzak tutulur. Zaten onlar da bunları görmezlikten gelmeye, kafalarının içindeki fantastik, hayal ürünü bir savaşı yansıtmaya kararlıdır. Örneğin John Masefield Çanakkale'yi bir hezimet yaşanmamış gibi anlatır; John Buchan Somme Muharebesi'ndeki yenilgiyi parlak bir başarı olarak aktarır. Büyük zorlukların ve kayıpların şahit olduğu cephe İngiltere'ye o kadar yakın olmasına rağmen, propaganda faaliyetine katılan yazarlar savaşın sonuna kadar geçerli olacak bir yanılısama yaratırlar. Bu yanılısamaya göre, savaşın çıkmasında bütün suç Alman militarizminindir. İçinde yaşanan dönemin Hunları olarak sunulan Almanlar, işgal ettikleri her yere kan, korku, katliam, tecavüz taşımakta, taş taş üstünde bırakmamaktadırlar. Dünya tarihinin en medeni halkı olan Fransızlar ise anavatanlarını kahramanca savunmaktadırlar. Sadık ve neşeli İngiliz askerleri başarılı generallerin emri altında Fransızlara yardıma koşmakta ve Alman militarizmini yok etme azmiyle çarpışmaktadır" (Köroğlu 2004: 39).

John Masefield'in yanlı aktarımlarına benzer şekilde Osmanlı Devleti'nin Kanal Seferi ve Sarıkamış Harekâtı'ndaki başarısızlıkları halka zafer olarak lanse edilir (Köroğlu 2004: 180). Edebiyatçıların kasıtlı şekilde yanılısama yaratmalarının örneklerinden bir diğeri Ziya Gökalp'in "Altın Destan" adlı şiiri yayımlandığında şiirin Gökalp tarafından Asya'dan gönderildiğine dair düşünülen nottur. Hâlbuki şair o sırada Asya'da değil Selanik'tedir. Söz konusu mizansen şiirin dramatik etkisinin arttırılması adına kurgulanmıştır. Gökalp bir başka şiirinde ise Türk halkında Alman sempatisi oluşması ve Almanya'nın yanında savaşa girilmesi için Alman kayzerini Müslüman gibi konuşturur (Köroğlu 2004: 267-273). Tüm bunları edebiyatın tarihi yeniden ve farklı bir yorumla kurma gücüne sahip olduğunun kanıtı olarak göstermek mümkündür.

Ortak ülküde birleşmiş homojen bir topluluk için insanlar, militarist eserlere maruz bırakılarak cemaatin fiziksel gerçekliği sağlanır. Okuma eyleminin yarattığı kolektif okuyucu gruplarıyla ideolojiler ve onların dayattığı fikirler halk arasında güçlü şekilde yayılır (Felski 2010: 48). Anderson'ın milli marşlar aracılığıyla ortak tınıda buluşan kitle örneğiyle tanımladığı aşama, belirli kriterler çerçevesinde üretilmiş eserlere maruz bırakılan bireyler için de geçerlidir. Zira millet, dilden yola çıkılarak kavranır ve insanlar bu "hayali

cemaat"e dil vasıtasıyla davet edilir (Anderson 2011: 163). Belli ideolojiler doğrultusunda üretilen edebi eserler, ulus devletin millete dâhil ettiği insanların zihinlerini koşullandırarak onları istediği gibi yönlendirmesi ve istenen ortamı yaratıp sürdürerek kendi devamlılığını sağlaması için gereklidir. Bu metinler, dayanışma tecrübesini kolaylaştırarak insanların kendilerini bütünü parçaları olarak görmelerini mümkün kılar, milliyetçi değerleri aşılıyarak milli kimliğin üretilmesini sağlar.

Kurtuluş Savaşı Edebiyatı

Savaş edebiyatlarının milletlerin kaderinde önemli bir rol oynadığını ifade eden Mehmet Talat'a göre savaştan milletlerin sanatçı, edebiyatçı ve düşünürleri bilinçli şekilde epik anlatılar üretmektedir. Bu edebiyatın hedefi insanlara gerekli hissiyat ve coşkunun aktarılmasıyla onların düşman kabul edilen "öteki"yle savaşa gücünü arttırmaktır. Söz konusu durumun en iyi örneklerinden biri olarak Almanlar ile Fransızlar arasında vuku bulan "Marne Meydan Muharebesi"nin sonucunu etkileyen edebi üretimleri göstermek mümkündür (Koroğlu 2004: 224). Aynı anda hem savaşa hem de milli kültür inşasına hizmet eden üretimler, egemen ideolojinin bir araya getirdiği/ kurguladığı topluluğun değerlerini yansıtmaktadır.

Türk milletinin savaş edebiyatlarından birinin üretilmesinin konjonktürel arka planında yer alan Kurtuluş Savaşı, önemli bir dönüşüm sürecine karşılık gelmektedir. Dünya çapında ulus devletlerin şekillendiği süreçte milliyetçilik, kitleleri yönlendiren ve savaşlara neden olan bir ideolojidir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılıp devlet kuran milletler; İngiltere, İtalya ve Fransa gibi ülkelerin de yardımıyla Türk milletinin topraklarına sahip olma planları yapmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup ülkeleri arasındaki Osmanlı Devleti işgallere karşı "Misak-ı Milli" sınırları dâhilinde topraklarının bütünlüğünü korumak amacıyla çok cepheli askeri ve siyasi mücadeleye başlar (Yalçın 2004: 214). Mücadele sürecinde cephede olduğu kadar cephe gerisinde de güçlü savaşlar verilir. Cephe gerisindeki savaş; yazılı, sözlü ve görsel şekilde devam eder. Savaştan devletlerde cephe gerisindeki halk(lar) ile yabancı kamuoyları etki altında bırakılmaya çalışılır, etkin bir propaganda ağı kurmak için uğraşılır (Koroğlu 2004: 25).

Çok etnili imparatorluk yapısından ulus devlete geçiş sürecini hızlandıran Kurtuluş Savaşı devam ederken *millet oluşum sürecinin* kültürel oyuncularını konumundaki yazarlar tarafından kaleme alınan eserler sürecin yönünü ve hızını etkileyen unsurların başında gelmektedir. Türk milletine "*bir aksiyon, bir dayanma ve karşı koyma gücü, bir atılım ruhu*"

aşılama (Müftüoğlu 2006: 12) amacındaki metinlerle yoğun şekilde vatanseverlik ajitasyonu yapılır. Vatanseverlik ajitasyonu yapan, birleştirici ve yetkeci bir anlatı türü olan Kurtuluş Savaşı edebiyatı, insanların vatan ve milletleri için fedakârlık yapacakları zemini hazırlayarak onlara millet olma bilincini aşılır (Köroğlu 2013: 109). "Millet" kavramının bütün anlamı herhangi bir çıkar ifade etmemesidir; dolayısıyla millet onu oluşturan her kişiden fedakârlık isteme hakkına sahiptir (Anderson 2011: 161). Edebi eserlerle meşrulaştırılan isteme hakkı, duygusal bakımdan benzer şekilde hareket eden insanların milli mücadeleye katkı sağlamasına yardım eder. Bu sebeple Milli Mücadele döneminin edebi eserleri ile tarih anlayışında ideolojik vurgular öne çıkmaktadır. Birinci Dünya Savaşı anlatılarının etkisinin görüldüğü 1919-1923 yılları arasında önceki dönemde tam olarak vazgeçilmeyen imparatorluk bakış açısından vazgeçilir; eserlerin ideolojik altyapısı ulus-devlet temelli olarak devam eder (Köroğlu 2004: 32). Ziya Gökalp'ın öncülük ettiği milli kültür ve milli kültürün ihmal edilmiş yönlerini geliştirmeye dayanan ideolojinin amacı Türk milliyetçiliğini canlandırmaktır (Gökalp 2005: 9-10). 1917 yılında Turan hayalinden vazgeçen Gökalp, Anadolu görüş çerçevesinde metinler yazmaya başlar ve ötekici bir söylem eşliğinde olgu ve kavramları dikotomik şekilde ele alarak dışlanması gereken tehlikeli ötekini vurgular (Köroğlu 2004: 230).

Kurtuluş Savaşı anlatıları türü, biçimden biçime bürünebilen, milli bellek ve kimlik oluşumunun önemli unsurlarından olan izleksel bir türdür (Köroğlu 2013: 108). Millet geleceğini tesis etme etkisine sahip süreçlerde siyasi eğilimlerin, hayatın bütün seviyelerinde etkili olması ve edebiyatın aynı eğilimler yönünde şekillenmesi Kurtuluş Savaşı edebiyatının da hâlihazırdaki görüşlere yaslanmasına, bu görüşlerin ideolojik telkinlerini bünyesinde taşımasına neden olur (Tosun 2000: 157). Kurtuluş Savaşı döneminde yazılan öyküler zamanının siyasi, toplumsal ve iktisadi şartlarını yansıtan, ülke sorunlarını ele alan, döneminin öne çıkan durumlarını anlatan gerçekçi öykülerdir. İdeolojik güdülenme sebebiyle bu eserlerde iyiler ve kötüler kültürel anlamlandırma sisteminde matematiksel ifadelerle izah edilir. Yazar yönlendiricidir, yargılar, her şeyi bilen ve gören bir tavır sergileyerek milleti adına bütün yanlış ve eksiklikleri tespit etmeye çalışır, okurun anlamlandırma sürecine müdahale eder. Siyasi görüşünün haklılığını kanıtlamak için edebiyatı kullanan yazar, okuyucuyu heyecanlandırmaya ve galeyana getirmeye çalışır. Bu sebeple derinden değil yüzeyden gider ve yarattığı tipleri mutlak bir amaca hizmet için kurgular. Kendi zamanından soyutlanamayan yazar, didaktik şekilde hareket ederek yaşadıklarını ve gözlemlediklerini yanlış şekilde eserlerine aktarabilir (Tosun 2000: 158).

Metinlerdeki temel amacın milli bellek ve kimlik oluşumu ile Milli Mücadele’ye destek sağlama olması anlatıların olay merkezli kalmasına sebep olabilir (Sevinç 2009: 2014). Türk tarihinde milli seferberliğin ilan edildiği kriz dönemlerinden biri olan Milli Mücadele sürecinde milliyetçi yaklaşımla yazılan eserler, düşman olan “öteki” hakkında olumsuz imgeler yaratarak “biz” duygusunu güçlendirme amacı güder. Hedef kitleye seslenen anlatıcı “biz”e ait toplumsal ve ahlaki değerleri hatırlatarak bu değerleri tehdit eden ötekinin varlığını bilindir kılar ve değerlerin koruyuculuğunu üstlenir (Karahan 2006: 115).

Kurtuluş Savaşı edebiyatının özellikle dönemsel bağlamın etkisiyle şekillenen üç tarihsel düşmanı vardır. Birinci düşman, vatanı sömürmek isteyen emperyalist güçler, yani dış düşmandır. İkinci düşman, var olan düzeni sürdürmek ve sömürgeci güçlerle yapılan işbirliğinden elde edilen çıkarları yitirmemek için her türlü kurtuluş eylemine karşı çıkan iç düşmandır. Üçüncü düşman ise sömürgeciliğin, emperyalizmin yayılmasına, vatanın işgal edilmesine neden olan tarihsel arka plandır (Kansu 1976: 2). Genel olarak *bizim millet*in maddi ya da manevi bir tehlike içinde yansıtıldığı Kurtuluş Savaşı edebiyatındaki “öteki” algısı dönemsel durumla şekillendirildiği için karşılaşılan en büyük düşman Yunanlardır. Zira Türkler, devletlerinin kuruluşunu sağlayan Kurtuluş Savaşı’nı büyük ölçüde Yunanlara karşı verir. Öncesinde de milliyetçi hareketler sonucu Balkan halklarının Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmasında Yunan milliyetçiliğinin etkin bir rol oynadığına inanılır. Türk için Yunan öteki olarak bir tehdit ve düşmandır (Tılıç 2010: 202). Yunanlardan başka Ruslar, Ermeniler, Yunanları destekleyen İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalılar Kurtuluş Savaşı edebiyatına sıklıkla öteki olarak yansıyan milletler arasındadır. Kurtuluş Savaşı edebiyatında gayrimüslim azınlıklar toplumun yapısını bozan bir unsur olarak değerlendirilip ötekileştirilir. Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında olup sonrasında bağımsızlık mücadelesine giren milletler “eski ve hain uşaklar”dır (Belge 2013: 23). Söz konusu öykülere göre azınlıklar, kapitülasyonların sağladığı avantajlarla ticari işleri ellerinde bulundurarak zengin olur. Türk halkı imparatorluğun bütün yükünü çekerken azınlıklar Türk-Müslümanların “şerefsiz” bularak yüz vermedikleri ekonomik işleri yaparak lüks içinde yaşar; ülkeye “ahlaksızlık” getirir (Belge 2013: 23). Erkekleri faizci olarak zarar verirken gayrimüslim kadınlar hizmetçi, mürebbiye, metres gibi sıfatlarla Türk erkeklerini baştan çıkarıp Türk milletini ahlaki bakımdan çökertmeye çalışır. Ekseriyetle *düşmüş* olan gayrimüslim kadınlar –hem Osmanlı Devleti’ne sonradan gelen gayrimüslimler hem de yerli azınlıklar– pahalı elbiseler giyer, apartmanlarda ikamet eder, erkeklerle samimi ilişkiler kurar, metres olur, meyhanelerde şarkı söyler, randevu evleri işletir. Bu kadınlar biraz iyi

oldukları takdirde cesur ve yakışıklı Türk'e âşık olur. Kadının *diğer milletlerden üstün olan* Türk'e *teslim olması* kimi zaman ötekinin teslim olması, yenilmesi anlamlarına gelir (Millas 2000: 266). *Özünde namuslu* olan Türk kızları, kötü yola düşüyorsa bunda da muhakkak Batılı kadının ve Batıya özgü hayat tarzının etkisi vardır. Kötü ve çirkin olan Türkler bile azınlıklara atfedilen olumsuz özelliklerle betimlenir. Anlatılarda milliyetçi Türk muhafazakâr zihniyetinin korkulu rüyası ve Mithat Cemal'in deyimiyile "fethedilmeyen İstanbul" olan Beyoğlu, gerçekte de olduğu gibi azınlıkların sıklıkla yaşadığı mekândır (Belge 2013: 30). Alafranga hayatın merkezi Beyoğlu sefahat ve günah yuvasıdır. Ötekinin olan semt büyük bir tehlike ve potansiyel bir düşman gibidir (Millas 2000: 266). Kurtuluş Savaşı edebiyatında olumsuz değer yüklenen unsurlar sadece gayrimüslimler değildir. Arnavut, Arap gibi Müslüman halklar da ihanetleri sebebiyle öteki grubuna dâhil edilir. Ayrıca eski yönetim ve rejimin yaptıklarının yargılanmasının yeni düzenin kurucu eylemi olması, Kurtuluş Savaşı edebiyatındaki "öteki" algısına Osmanlı saltanatı ile İttihat ve Terakki yönetiminin de dâhil edilmesine neden olur. Eserlerde saltanat ailesi halkın ve milli bağımsızlığın baş düşmanı olarak tanımlanır. Özellikle Abdülhamit ve Vahdettin gibi son dönem padişahları zalim, hain, müstebit, beceriksiz gibi sıfatlarla nitelenerek milli birliğin karşısında, düşman milletlerin yanında gösterilir. Onlar dış düşmanın işbirlikçileridir. İttihat ve Terakki yönetimi de içinde bulunulan zor durumun sorumluları arasında görülen bir diğer gruptur.

Kurtuluş Savaşı'nın Edebiyat Cephesinde Bir Öncü: Ömer Seyfettin

Türk milletinin işgale karşı durmak ve sonlandırmak için mücadele verdiği millet ve grupların tümü Ömer Seyfettin öykülerinde olumsuz özelliklerle yer almaktadır. Türk milletinin "kutsal mücadelesi" kabul edilen Kurtuluş Savaşı (Çevik 2008:152) öncelikle Birinci Dünya Savaşı'nın galibi olan ve antlaşmalarla Anadolu topraklarını aralarında paylaşan İtilaf Devletleri'ne karşı verilir. İtilaf Devletleri'nin işgalini destekleyen azınlıklar ile onlara boyun eğen saltanat rejimi mücadelenin verildiği gruplar arasındadır (Yalçın 2004: 187). Geçmiş deneyimlerin döneme etkisi ve kurulacak ilişkileri belirleyecek bilgiyi sunması olumsuz tecrübelerin de öykülere yansımaya neden olmaktadır. Ömer Seyfettin cephe gerisinde verdiği savaşta özellikle Türk milliyetçiliği karşısında dış düşman şeklinde tezahür eden Batı dünyasıyla savaşmaktadır. Türk milletinin oyuna düşürülmüşlüğü, kandırılmışlığını, zulüm görmüşlüğü ve bunun sebebi olan Batı dünyasının "ikiyüzlülüğü"nü vurgulayarak düşmanla yazı aracılığıyla mücadele eder. Batıyla yaşanan

sorunların Kurtuluş Savaşı döneminde kritik bir noktaya gelmesi, Batılıların öykülerde hem işgalciler hem diğer işgalcilerin destekçileri hem de kendi değerleriyle Türk toplum yapısını yozlaştıran unsurlar şeklinde kurgulanmasına sebep olmaktadır. Ekseriyetle toplumsal çözülme eleştirisiyle öykülerinde yer bulan Batı Türkleri de sahip olunan değerlerden uzaklaştıran ve yozlaştıran toplumsal çözülmenin sorumluları arasındadır.

“Birdenbire” öyküsünde Yumuk’un hayatını zorlaştıran kocası, Berlin okullarında eğitimini tamamlayıp tam anlamıyla Almanlaşmış bir karakterdir. Yabancı bir kültüre bağlanıp hayran olarak Almanlaşan eş, “*ağaçtan, hem de kayın ağacından yapılmış bir manken kadar katı, hissiz, duygusuz, hayalsiz, zevksiz, hâsılı tatsız tuzsuz*” biridir (Ömer Seyfettin 2007b: 41). Yumuk’un ayrıldığı eski kocasının tenkit edilmesinin temel sebebi, onun Almanya’da aldığı pozitivist eğitimin tesiriyle kendi toplumuna yabancılaşmasıdır. Tanzimat’tan sonra Osmanlı toplumunda görülmeye başlayan, Pozitivist mantıkla yetişmiş, Batı’ya hayran ve kendi toplumuna yabancılaşmış okumuşların tipik bir temsilcisi olarak takdim edilen adam (Özdemir 2019: 398), “Almanlaşmış” bir zâbit olarak nitelenir ve sert biçimde yerilir. Bu eleştiride Batı’da verilen eğitimin eksik ve yanlış olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Kurtuluş Savaşı’nda Almanya’yla mücadele edilmemiş olmasına rağmen Batılı toplumlar arasındaki Alman milleti ile sisteminin olumsuz temsilinin arka planında Birinci Dünya Savaşı’nda yaşanan mağlubiyet vardır. Bahsi geçen mağlubiyetten ve sonrasındaki işgallerden Almanya sorumlu tutulmaktadır.

Kurtuluş Savaşı devam ederken yazılan ve anlatıcının Bulgaristan’daki günlerini anlatan “Memlekete Mektup” öyküsünde Batılı devletlerin Türkleri karalama kampanyaları yaptığını iddia eden anlatıcı, anlatı boyunca kendi karalama kampanyasını haklı temellere oturtmaya çalışır. Öykünün başına 25 Şubat 1919 tarihi düşülerek inandırıcılık artırılır ve okurun sorgulamasına fırsat verilmeden toplumsal gerçekçi bir bakış açısıyla yazıldığı izlenimi verilir. “Devletin Menfaati Uğruna” öyküsünün girişinde de anlatıcı, anlattıklarını kendisinin uydurmadığını, başka bir kaynakta okuduğunu vurgulayarak metinlerdeki inandırıcılık seviyesini korumaya devam eder:

“Sevgili karilerim, size yemin ederim ki (vallahi, billahi, tallahi...) bu hikâyeyi ben uydurorum. Geçmiş zaman... Eski bir tarih kitabında mı okudum, yeni bir hikâyeye mecmuasında mı, yoksa açık bir romanda mı? İyice hatırımca kalmamış! Hatırımda iyice kalan şey yalnız vakanın esası “fert”in “cemiyet” uğrunda vaktiyle ne derecelere kadar fedakârlıkta bulunduğunu bunun kadar nefis bir

surette gösterecek tarihi bir misal yoktur sanıyorum! Bugün işte yeni yeni devletler, yeni yeni cemiyetler doğarken “faydalı olur” ümidiyle şu okuyacağınız satırları yazmaya kalktım. Okuduktan sonra “Sanat sanat içindir!” itikadıyla “hisseden kıssa” çıkarmasanız bile, eğlenmiş olursunuz. Sevgili karilerim, eğlenmek de zaten bir nevi fayda değil mi?” (Ömer Seyfettin 2007a: 354-5).

Sanatın toplum için yapılması gerektiğini hissettiren anlatıcı, kullandığı ironik dille anlatacaklarını önceleyen alaycı bir giriş yapar. Halkının yemek, içmek, oynamak ve eğlenmekten başka şey bilmediği bir Avrupa ülkesinde doksan sekiz yaşına gelmiş olan ihtiyar kralın veliahdı yoktur ve bu durum *çiftler çiftler hep bir arada sevişen halkın* en büyük sorunudur. Kralın başvekili sorunu ortadan kaldırmak için bir çözüm sunar. Kral çocuk sahibi olamayacağı için genç kraliçe başka bir adamla beraber olmalı ve bir çocuk doğurmalıdır. Bu teklifi önce utançla karşılayan kraliçenin konuşma ilerledikçe iki yıldır aynı uğraş içinde olduğu ortaya çıkar. Saraydaki bütün erkeklerle birlikte olan kraliçe iki erkek çocuk doğurur. Söz konusu öyküde Avrupa milletinin ahlaksızlığı vurgulanırken “melek” ve “femme fatale” dikotomisi kurularak kadın cinsiyeti için aşağılayıcı bir dil kullanılmakta ve öteki algısı güçlendirilmektedir.

“Yalnız Efe” öyküsünde Rusya’da savaşmış köylüler gece sohbetlerinde birbirlerine “Moskof hikâyeleri” anlatır. Anlatılan hikâyelerde Türklerin cesareti ve Rusların korkaklığı vurgulanır. Rus orduları “Allah, Allah” seslerini duyunca silahlarını atıp kaçar. Türk kumandanları kurşun geçirmezdir; çünkü Türk ordusunun önünde “gâvur Moskoflar”a karşı savaşan “yeşil sarıklılar” vardır (Ömer Seyfettin 2007a: 301). Böylelikle Batı dünyasının dini inançları karşısında Türk milliyetçiliğinin değerleri arasında bulunan İslam dini yüceltilir. Bir Avrupalının Türk hayranlığının anlatıldığı “Gizli Mabet” öyküsünde, Avrupalılar tabiatı öldüren güzellikten mahrum şeylere değer verirken Türklerin kusursuz alaturkalığında doğal olan bozulmamıştır. Bu düşüncelerin bir Avrupalı tarafından ifade edilmesi onları daha inandırıcı kılmaktadır. Söz konusu Avrupalı karakteri gülünç bulan Türk, Avrupalıların Türkleri anlayacak kapasiteye sahip olmadığını iddia ederek biz ve öteki ayrımını belirginleştirmektedir.

Ömer Seyfettin’in Kurtuluş Savaşı devam ederken ürettiği öykülerinde, azınlıklar ekseriyetle Türk milletini arkadan vuran unsurdur. Çoğunlukla Türklere hizmet eden karakterler şeklinde kurgulanan azınlıkların sadık olmadığı savunulur ve onların ellerine geçen ilk fırsatta iyilik gördükleri insanlara karşı gösterdikleri vefasızlık vurgulanır.

Rumların Yunanistan'da yaşayan ve Anadolu topraklarını işgal eden millettaşları olan Yunanlar da bu olumsuz kurgu içinde öne çıkan gruplar arasındadır. Kurtuluş Savaşı'nın daha çok Yunanlara karşı verilmesi ve Balkan halklarının isyanında Yunan milliyetçiliğinin etkili olması; yaşanan dönemin kurgusal yansıması niteliğindeki öykülerde yer alan öteki anlatısının ağırlıklı olarak Yunanlar ve Rumlar hakkında olmasının temel sebepleridir. Azınlıkların kendilerine sağlanan imkânlar sayesinde ticaretle uğraşması ve zengin olması, Anadolu'nun Yunanlar tarafından işgalinde Türklere ihanet ederek düşmanla işbirliği yapması da özellikle vurgulanan durumlardır.

"Yüksek Ökçeler" öyküsünde Hatice Hanım'ın hizmetçisi Eleni, ev sahibesini aldatan "hırsız" ve "ahlaksız" bir karakterdir (Ömer Seyfettin 2007a: 354-5). "Keramet" öyküsünde türbeyi soyacak hırsız, şamdanlara "*kelepir karşısında parlayan bir Yahudi gözüyle bakar*" (Ömer Seyfettin 2007a: 350). "Türbe"de eleştirilen Türk kadınları, "Yahudi karıları gibi açık saçık" gezecek kadar "ahlaksız"laşmışlardır (Ömer Seyfettin 2007a: 211). Aynı öyküde Yahudi ve Rumların Müslümanları astıkları belirtilerek ahlaken düşük nitelikte olmalarının yanına bir de insafsızlıkları eklenir. "Memlekete Mektup"ta Yahudi ve Rumların savaşı fırsat bilerek İstanbul ticaretini ele geçirdikleri, Türklerin zor durumundan faydalanıp savaş sürerken kazandıklarını lüks içinde harcamakla meşgul oldukları iddia edilir (Ömer Seyfettin 2007a: 223). İşgale sevinen Rumlar laternalarıyla sokaklarda dolaşır, gülüşüp şarkılar söyler ve hiç durmadan içer (Ömer Seyfettin 2007a: 222). *Karakersiz* şeklinde nitelenen Rumların Türklerin milli düşmanları olduğu öykü boyunca vurgulanır. Zira onlar, İstanbul'un işgal edilerek Türklerin Konya'ya sürülmesini galip devletlere telkin edenlerin daima başında gelmektedir. Rumları asıl güldüren de bu "korkunç niyetler"dir (Ömer Seyfettin 2007a: 223). Rumların kötü niyetlerinden yakınan anlatıcı, düşmanların elinde gazetelerin haber vermekten ziyade gerçekleri saptıran bir araca dönüştüğünü, galip devletler ile Rumların Türkleri karalama kampanyaları yaptığını savunur.

"Yalnız Efe" öyküsünde Efe'nin yaşadığı köy, "*sütü bozuk bir faizci ve millet düşmanı olan Eseoğlu ile Rum Hristo Çorbacı*" tarafından yönetilmektedir (Ömer Seyfettin 2007a: 293-4) Eseoğlu'nun yaptığı kötülükleri İstanbul'a, İzmir'e gittikçe manifatura aldığı Rumlardan öğrendiği söylenerek kötülükle Türklük arasındaki yakın temas önlenir. Çiftliğinde çalışan bütün adamlar azınlık milletlere mensuptur. Çobanlarının, uşaklarının, hergelecilerinin hepsi Arnavut yahut Rum'dur. Ortağıyla beraber köylülere yüzde iki yüz faizle borç veren Eseoğlu'nun zalimliklerinin sınırı yoktur. Rumlar, Yahudiler, Ermeniler ve

onlara uyan Türkler yüzünden köyde huzur kalmaz. Kadınları eğlence aracı olarak gören kötü niyetli insanların ölüye saygıları dahi yoktur. Babasının ölüsünü almaya gelen Kezban karşısında “çirkin bir baykuş kahkahası” atan korucu “*O mortiyi çekti bire*” diyerek acımasızlığını ve çirkinliğini ortaya koyar (Ömer Seyfettin 2007a: 310). Eseoğlu'nun çalışanlarından yaşlı bir Rum, babası ölen kadının cepkeninden taşan memelerine, başörtüsünün altında solgun bir nur ile parlayan güzel yüzüne bakarak “*Omorfokoriçe, diavolo*”¹ diye mırıldanmaya başlar (Ömer Seyfettin 2007a: 311). Öyküdeki karakterlerin fiziksel tasvirleri de yanlıdır. *İyiler* güzel niteliklerle betimlenirken, *kötüler* okuyucuda tiksinti yaratacak şekilde tasvir edilir. Yörük hoca “yüksek, iri, levent” bir ihtiyarken onun karşısındaki Eseoğlu “çarpık, bodur, iğrenç, çürük dişleriyle sırttan bir herif”tir (Ömer Seyfettin 2007a: 304).

Dini inançların farklı gruplar arasındaki ilişkilerin belirleyici unsurlarından biri olması “biz” kimliği ile “öteki” imgesinin şekillenmesinde etkin rol oynamasına neden olmaktadır. Ancak Arnavutlarla olan ilişkiler, Milli Mücadele döneminde yalnızca dini ölçütlerin belirleyici olmadığı kanıtıdır. Kurtuluş Savaşı'nda Arnavutlarla sıcak savaş halinde olunmasa bile savaş öncesinde yaşananlar, incelenen dönemdeki algının şekillenmesinde etkilidir. Zira geçmiş üzerine inşa edilen şimdide Arnavutların ülkenin zor zamanında isyanı, onlarla olan ilişkilerin yönünü belirleyen temel etkidir. Kabadayı tavırlarıyla öne çıkarılan Arnavutlar, yukarıda bahsi geçen milletler kadar öteki anlatısına yansıtılmamış olsa dahi sürekli olumsuzlanan karakterler arasındadır.

“Beynamaz” öyküsünde cimriliğiyle öne çıkan “Gâvur Ali” namaz kılmayan, insanlara selam vermeyen ve sevilmeyen biridir. Onun sahip olduğu özelliklerin sebebi Arnavutluk'ta askerlik yapmış olmasıdır. “Gâvur Ali” tıpkı Arnavutlar gibi davranır, Arnavutluk'ta öğrendiği kabadayı şivesiyle konuşur (Ömer Seyfettin 2007a: 241). “Yalnız Efe”de Eseoğlu'nun çiftliğinde çalışan Arnavutlar, çiftliği ve kendisini korumak için gece gündüz nöbet bekler. Çiftliğin Arnavut kâhyası, babasının ölüsünü almaya gelen Kezban'a kötü davranır, matemine saygı duymaz:

“— *Senin baban ne belaymış! Bizim başımızı azıcık daha belaya sokacaktı.*

Bereket versin kırk paralık kurşuna!

Kezban susuyor hiç cevap vermiyordu. Sonra kâhya tekrar sordu:

¹ “Güzel kız, şeytan” anlamına gelen bu ifadenin tam çevirisi “güzel kız, şeytan alsın, cehennemin dibine gitsin, lanet olsun” anlamlarına gelmektedir.

— Köye akşamdan haber gönderdik, gelip cenazeyi alsınlar diye...

— ...

— Ne susuyorsun?

— ...

— Sen nereden haber aldın?

— Bir adam haber verdi.

— İstersen al, omuzla, kendin götür. Babanın leşi kaç para eder; yüzüp derisini satacak değiliz ya...

Kezban donmuş gibiydi. Sanki taş kesilmişti. Sanki artık kalbi çarpmıyordu.

Kâhya bu iri siyah gözlerin bakışı altında rahatsız oldu. Ayakta duran uşağa,

— Ölü nerede? Diye sordu.

— Ahırın yanındaki gübrelığe attık!

— Öyleyse bu gece sıcak sıcak epeyce rahat etmiştir. Götürün bu kızı oraya.

Köylüler gelinceye kadar beklesinler mori!” (Ömer Seyfettin Hikâyeler 3: 312).

Yeni temeller üzerine inşa edilmek istenen yeni düzenin yapması gereken ilk eylem eski rejimi ve yönetimi kötülemek olduğundan Ömer Seyfettin'in Kurtuluş Savaşı devam ederken yazdığı öykülerinde Osmanlı'nın işgalcilere boyun eğen bağlarından kurtulmayı hedefleyen ve ülkenin içinde bulunduğu kötü durumdan eski yönetim ile rejimi sorumlu tutan bir söylem de öne çıkmaktadır. Örneğin “Yalnız Efe”de Eseoğlu'na uyan kaymakamlar halkın silahlarını toplayıp onları korunmasız bırakır. Bu öyküde düşmanın sadece yabancılar değil aynı zamanda yönetim olduğu vurgusu anlatı boyunca devam eder. Zira yönetim yabancılarla işbirliği yapmakta veya tamamen yabancıların elinde bulunmaktadır. Benzer şekilde “Memlekete Mektup” öyküsünde 1908 yılında iktidarı ele geçiren İttihatçılar ile o devrin fikri, siyasi ve toplumsal hareketleri irdelenerek Türkçü, Turancı, İslamcı görüşler çerçevesinde Türk milletini Kurtuluş Savaşı'na götüren süreçteki yöneticiler eleştirilmektedir:

“İttihatçı güruhu da iki kısım olmuş. Biri kuvvet ellerinde iken halkı soyup soğana çeviren yeni zengin sınıfı! Öteki fırsatı kaçırıp umumî soyguna şahsi namus endişesiyle iştirak etmeyenler. Fakir arkadaşlarına yeni zengin ittihatçılar, “enayiler namını veriyorlar. Bu asrın milliyet hakikatini en

anlamayan, en milliyet hissinden mahrum iki cahil şahsiyeti, Enver'le Cemal'i Türkçü sanıyor. Mantiğı kararmış Enver'in Anadolu'dan gasb ederek bol bol Arap illerine saçtığı milyarların dehşetini biz Malatya'da bilmiyorduk." (Ömer Seyfettin 2007a: 223).

Kurtuluş Savaşı öncesi İstanbul'daki durumun analiz edilmesiyle "içerdeki düşman" görünür kılınarak hedef gösterilmektedir. Dolayısıyla Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan bu öyküler, içindeki ve dışardaki düşmanların varlığını ortaya koyarak "öteki" inşa etme sürecine katkıda bulunmakta; ortak paydada birleşen, hisseden, düşünen ve hareket eden millet bilincini oluşturma sürecinde propagandif unsur olarak rol oynamaktadır.

Sonuç

Edebi metinler bilhassa savaş gibi seferberlik hallerinde propaganda amaçlı kullanılarak işlevsel bir rol üstlenmektedir. Ortak duygu ve düşünce dünyası yaratarak millet bilinci oluşturma, biz ve ötekini tanıma ve tanıtmaya, resmi yollarla aktarımı engellenen bilgiyi gayri resmi şekilde iletme gibi işlevleriyle ulus devletinin hayal edilmesini mümkün kılar. Özellikle savaş edebiyatlarında gruptaki birlik ve dayanışmanın tesisi için biz ve ötekinin ikili karşıtlıklarla şekillendirilen betimlemelerine sıklıkla yer verilmektedir.

Cephe ve cephe gerisinde mücadele verilen Kurtuluş Savaşı dönemindeki edebi üretimin temel işlevi de milli birlik ve dayanışmanın sağlanmasıdır. Bu amaçla eserler kaleme alan yazarlar bilinçli bir entelektüel hareket içindedir. Hem emperyalist güçler ile işbirlikçilerine karşı isyan etme ve direnme hem de yaşananlar temelinde "biz" kimliği ile "öteki" algısı yaratılarak bunu genele yayma gibi ideolojik işlevleri olan eserler Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasında etkili olan unsurlar arasındadır. Tarihsel arka plan incelendiğinde Kurtuluş Savaşı'nın üç düşman etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür: Bu düşmanlar vatani sömürmek ve Türkleri yok etmek isteyen dış düşman, dış düşmanla yapılan işbirliğinden elde edilen çıkarları yitirmemek için her türlü kurtuluş eylemine karşı çıkan iç düşman ve vatanın güçsüz kalması ile işgal edilmesine neden olan diğer düşmanlardır. Söz konusu düşmanlar Ömer Seyfettin'in 1919-1923 yılları arasında yazdığı öykülerinde sıklıkla öteki olarak yer almaktadır. Yunanlar, Ermeniler, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar genellikle öykülerdeki olumsuz karakterlerdir. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nın Yunanlara karşı verilmesi, Yunanlarla sıcak savaş halinde olunması sebepleriyle metinlerde düşman olarak inşa edilen öteki çoğunlukla "Yunan" kimliğine dayandırılmaktadır. İşgalcilerle işbirliği yapan Rum ve Yahudi gibi azınlıklar ile saltanat

yönetimi “hain” kabul edilmektedir. Bunun nedeni bu grupların işgal altındaki vatani korumayı değil işgalcilerle işbirliği yapmayı tercih etmesidir.

İçteki ve dıştaki kamuoyunu yaşayanlar doğrultusunda bilgilendirmek isteyen Ömer Seyfettin, Türk milletine kendi değerlerini hatırlatır, söz konusu değerlerin koruyuculuğunu üstlenir, insanları olası tehdit ve tehlikelere karşı uarmaya çalışır. Gerçek hayattaki olay, kişi ve kurumlara sıklıkla göndermeler yapması, anlatılanların gerçekte yaşandığına dair notlar düşmesi öykülerin gerçekçi olduğunu vurgulamak içindir. İyilerin ve kötülerin mutlak ayrımlarla kurgulandığı öykülerde okuyucu heyecanlandırılmaya çalışılır. Öykülerdeki hâkim unsurun milli bellek ve kimlik oluşumu ile Milli Mücadele’ye destek sağlama olması anlatıların kimi zaman olay merkezli kalmasına yol açar. Verilmek istenen mesajın anlaşılır şekilde aktarılma kaygısı sebebiyle öykülerin dili genellikle basittir. Dolayısıyla 1919-1923 yılları arasında yayımlanan Ömer Seyfettin öykülerinin tarihsel arka plan, hâlihazırdaki koşullar ve ulus devlet inşa sürecinden bağımsız olmadığını, Milli Mücadele’ye cephe gerisinden destek vermek, milli birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla yazıldığını söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- Alangu, Tahir (2010). *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Anderson, Benedict (2011). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (Çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları.
- Belge, Murat (2013). *Edebiyatta Ermeniler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beller, Manfred (2007). "Perception, image, imagology". *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters* (3-17), (Ed. Manfred Beller ve Joep Leersen). Amsterdam ve NY: Rodopi.
- Bhabha, Homi K. (2003). "Introduction: Narrating the Nation". *Nation and Narration* (1-8), (Ed. Homi K. Bhabha). London: Routledge.
- Çaylak, Adem; Çelik, Adem (2008). "Osmanlı Modernleş(tir)mesinden Cumhuriyet Modernleş(tir)mesine Geçiş: Tarihsel/Teorik Bir Okuma". *Muhafazakâr Düşünce* 18, 55-70.
- Çevik, Salim (2008), "İdeal Yurttaşın Din ve Millet Kriteri". *Muhafazakâr Düşünce* 18, 147-66.
- Felski, Rita (2010). *Edebiyat Ne İşe Yarar?*, (Çev. Emine Ayhan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gökalp, Ziya (2005). *Yeni Hayat*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Hobsbawn, Eric J. (2010). *Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*, (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hroch, Miroslav (2011). *Avrupa'da Milli Uyanış: Toplumsal Koşulların ve Toplulukların Karşılaştırmalı Analizi*, (Çev. Ayşe Özdemir). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kansu, Ceyhun Atuf (1976). "Ulusal Kurtuluş Savaşı Üzerine". *Türk Dili Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı* 298, 2-6.
- Karahan, Firdevs (2006). "Biçembilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Dedikodu Sütunlarına Yönelik Bir İnceleme". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 23 (1), 89-118.
- Koroğlu, Erol (2004). *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), Propagandanan Milli Birlik İnşasına*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Köroğlu, Erol (2013). "Sahnenin Dışındakiler'i Tamamlamak, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Kurtuluş Savaşı Anlatıları Türü". *Bilig* 66, 93-122.
- Millas, Herkül (2000). *Türk Romanı ve "Öteki": Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi.
- Müftüoğlu, Ahmet Hikmet (2006). "Turhan Nasıl Çıldırdı". *Çağlayanlar* (81-105). (Haz. M. Fatih Andı). Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ömer Seyfettin (2007a). *Hikâyeler 3*, (Haz. Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2007b). *Hikâyeler 4*. (Haz. Hülya Argunşah). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özdemir, Cihan (2019). "'Birden Bire" Hikâyesi Bağlamında Ömer Seyfettin'in Evlilik Kurumuna Bakışı". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3 (3), 394-400.
- Sevinç, Canan (2009). "Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Romanında Milli Mücadele". *TurkishStudies* 4 (1-II), 2011-39.
- Tılıç, İ. Doğan (2010). "Türk Medyasında Yunanistan: Resmi Politikaların İzdüşümünde 'Öteki'likten 'Biz'e". *Sözde Masum Milliyetçilik* (201-21), (Ed. Herkül Millas). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tosun, Necip (2000). "Modern Öykü ve Gerçekçilik". *Hece Türk Öykücülüğü Özel Sayısı* 46/47, 157-61.
- Yalçın, Durmuş vd.(2004). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.